

історіографії питання щодо лібералізму декабристів. Автори звернули увагу на невідповідність між сучасним і тодішнім розумінням поняття “лібералізм”. Значну увагу в статті приділено критиці міфотворчості, якою обрис декабризм у сучасних публікаціях, в першу чергу, в т.зв. “право-монархічній” літературі, де культивується низка надуманих проблем на кшталт “брехня і декабристи”. Водночас, Г. Д. Казьмирчук і Ю. В. Латиш наголошують, що “ореол моральної непогрішності”, створений навколо декабристів у народницькій історіографії і підтримуваний в радянський час, надзвичайно завищив моральні вимоги до декабристів.

Історіографії декабристського руху 1920-х рр. присвячено дві надзвичайно ґрунтовні публікації “Українська та російська історіографії декабризму в Україні 1920-х рр.: змагання, концепції, наукові осередки” та “Концепция “украинского декабризма””. В першій з них проаналізовані основні течії в тогочасному декабристознавстві, стан наукової розробки проблеми, розширення джерельної бази, утвердження більшовицької концепції декабризму в ході боротьби М. М. Покровського та його школи проти “немарксистів”, дослідження декабризму російськими вченими-емігрантами, ключові аспекти декабристського руху, довкола яких точились дискусії в 1920-х рр. Друга стаття цілком присвячена концепції українського декабризму, найяскравішими представниками якої були Д. І. Багалій, О. Ю. Гермайзе, С. О. Єфремов та М. І. Яворський і котра зводиться до визнання впливу українських традицій, історії та культури на формування світогляду багатьох членів таємних товариств, що діяли в Україні, а також впливу декабристських ідей на погляди діячів українського національно-визвольного руху: Т. Г. Шевченка, кирило-мефодіївців, М. П. Драгоманова.

Низка статей у збірнику присвячена відомим українським декабристознавцям М. В. Довнар-Запольському, С. О. Єфремову, В. І. Маслоу, М. Ф. Закревському.

У розвідці “Іван Муравйов-Апостол: державний діяч, людина, батько декабристів” висвітлюється життєвий шлях та погляди батька трьох декабристів. Особлива увага акцентується на побуті родини в Хомутці на Полтавщині. Пізнавальною є й стаття “Хомутець: руйнація історичної пам’яті”, яка раніше публікувалася лише в Інтернеті. У ній на тлі історичної долі невеличкого села на Полтавщині, розглядається історія унікальної пам’ятки – палацу Муравйових-Апостолів, руйнування якого завершується на наших очах. Нині Хомутець перетворився на занепадаюче село, а в коридорах пограбованого і напівзруйнованого палацу тепер гуляє вітер і блукають мародери. “Ось так безгосподарно витрачаємо державні кошти на відбудову за гіпотетичними проектами давно втраченого у Батурині, Чигирині чи Михайлівського Собору в Києві, – констатує автор, – дозволяючи разом з тим гинути тому автентичному, що ще можна врятувати”.

В цілому можна констатувати, що книга Ю. В. Латиша є відображенням його багатолітньої роботи над тематикою декабризму. Вона є новим кроком у дослідженні історіографічного процесу в Україні і Росії

і може бути корисною як для фахівців, так і для широкого кола читачів.

Gula R. V., Ph.D. in History, Associate Professor of Humanities, Army Academy named Hetman P. Sahaydachnoho (Ukraine, L'viv), gula-ruslan@mail.ru

A review of the monograph: Latysh Iu. V. Decembrists in Ukraine. Historiographical studies. – Kiev : Logos, 2014. – 238 p.

Гула Р. В., доктор исторических наук, профессор кафедры гуманитарных наук, Академия сухопутных войск имени гетмана П. Сагайдачного (Украина, Львов), gula-ruslan@mail.ru

Рецензия на книгу: Латыш Ю. В. Декабристы в Украине. Историко-графические исследования. – К. : Логос, 2014. – 238 с.

* * *

Латиш Ю. В.

кандидат історичних наук, доцент
кафедри історії для гуманітарних факультетів,
Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка
(Україна, Київ), j_latysh@ukr.net

ВЕЛИКИЙ КОБЗАР І АЛМАМАТЕР

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: КАЗЬМИРЧУК Г. Д., КАЗЬМИРЧУК М. Г. УНІВЕРСИТЕТ СВ. ВОЛОДИМИРА І ТАРАС ШЕВЧЕНКО. – К. : УКРСІЧ, 2014. – 228 с.

Нещодавно Україна відзначила 200-річчя Тараса Шевченка, котрий є її символом та пророком. Оголошення 2014 року Роком Шевченка свідчить про пріоритетність Шевченківської ідеї в українському гуманітарному просторі. На думку шевченкознавців, вона покликана виконати місію духовного єднання українства, утвердження національної ідентичності, визначає тяглість і безперервність національної традиції в контексті світової, репрезентує обличчя України в світі [1, с. 1].

Також у нинішньому році виповнюється 180 років з дня заснування провідного навчального закладу країни – Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Долі Великого Кобзаря та університету його імені тісно пов’язані. Світогляд молодого поета й художника формувався в тому числі й під впливом університетського оточення, а сам Шевченко мріяв отримати посаду вчителя малювання в університеті. 1 лютого 1846 р. він писав із Борзни до М. Костомарова: “Коли б то Бог дав мені притулиться до університету, дуже добре було б” [2, с. 135]. Очевидно, Шевченко міг би зробити кар’єру в Університеті Святого Володимира. Але не судилося, бо 3 березня студент університету О. Петров написав донос попечителю Київського учбового округу О. Траскіну про існування в Києві таємного політичного товариства – Кирило-Мефодіївського братства.

З університету вирушав Шевченко і в свою останню путь на Чернечу гору. 26 лютого 1861 р. в університетській церкві було відслужено панахиду за поетом. Студенти несли домовину на плечах. Учасниками тих подій були М. Драгоманов, М. Старицький, В. Антонович, П. Житецький, Т. Рильський, П. Косач [3, с. 4].

Звісно, що проблема “Тарас Шевченко і Київський університет” має чималу літературу, в тому числі й спеціальні праці Т. Зарицької, І. Патриляка, М. Попова, М. Рудька, Г. Сергієнка, О. Сліпушко [4]. Але вони не

вичерпують її. По–перше, перед шевченкознавством ще й досі стоять питання, на які в середині 1920–х рр. вказував М. Зеров: “Давно і без повороту одійшли в минуле часи, коли можна було задовольнятися короткими ювілейними замітками, наївно–патріотичними промовами та всякого роду публіцистичними препаратами Шевченка... давнє українофільське трактування Шевченка, як обдарованого інтуїцією мужика, без знаннів і освіти, “народного поета”, котрий ніби дістав від народу доручення співати про нього і замість нього, давно уже захитане і готове поступитися новим реальнішим поглядам. На порядку дня стоїть тепер детальне і пильне вивчення всього, що стосується до Шевченка – біографічних фактів, текстів, громадських поглядів, оточення і впливів, мистецької техніки – і при тому, вивчення, що озброєне методом і здібне при потребі порвати з навичними поглядами і готовими схемами” [5, с. 173–174]. По–друге, поза увагою дослідників значною мірою залишаються шевченківське оточення, вплив університетських кіл на Великого Кобзаря, зв’язок революційних практик різних поколінь опозиціонерів тощо.

Заповнити названі лакуни і дати власне бачення проблеми “Тарас Шевченко і Київський університет” намагались автори рецензованої книги – Г. Д. і М. Г. Казьмирчуки. Вони не претендують на вичерпність теми, зосередивши увагу лише на маловивчених аспектах, водночас вдало поєднавши історичні та історіографічні студії.

Структурно монографія складається з вступу, трьох розділів і висновків, а також містить багатий ілюстративний матеріал. Перший розділ є по суті прологом до основної проблеми дослідження і підкреслює спадковість революційних демократичних ідей в Україні від декабристів до Т. Шевченка й кирило–мефодіївців. Він містить глибокий аналіз літератури, присвяченої вивченню стосунків й взаємовпливів декабристів та Великого Кобзаря, а також подає авторське бачення цього питання. На думку дослідників, Т. Шевченко з повагою ставився до “царів волі”, які здійснили значний вплив на його творчість.

Другий розділ “У пошуках національної ідентичності” присвячений маловідомим аспектам історіографії та історії Кирило–Мефодіївського товариства. Зокрема, автори звернули увагу на життя й діяльність випускника Київського університету кирило–мефодіївця О. Тулуба. Вони вважають, що під слідством О. Тулуб опинився ледь не випадково, тільки тому, що І. Посяда згадав його прізвище під час допиту. Також досліджено взаємини Т. Шевченка з М. Костомаровим, котрий і залучив поета до таємного товариства.

В останньому розділі “В народній пам’яті вкарбовані” глибоко проаналізовано праці, присвячені Кирило–Мефодіївському товариству, які побачили світ до 150–річного ювілею. Це були перші публікації в пострадянській Україні, позбавлені політизованих оцінок. Зроблено наголос на дослідженнях Г. Сергієнка, В. Сарбея, Ю. Пінчука, котрі переглянули свої погляди, розпочавши висвітлення історії братства з засад наукової об’єктивності, роблячи акцент не на політичних й соціальних протиріччях у лавах опозиціонерів, а на конкретній діяльності. Яскравою

ілюстрацією кирило–мефодіївського середовища є вміщені в цьому ж розділі листування братчиків та матеріали до біографії О. Тулуба.

Отже, монографія Г. Д. Казьмирчука і М. Г. Казьмирчукприсвячена актуальній і важливій для історичної науки проблемі, яка має важливе значення для з’ясування провідних тенденцій розвитку української історіографії та історії національно–визвольного руху. Авторам вдалося розкрити революційні традиції, на яких формувались світогляди Т. Шевченка та його ровесників – вихованців Київського університету, стосунки Кобзаря з кирило–мефодіївцями та університетським оточенням, а також зробити глибокий аналіз історіографії цих проблем. Рецензоване дослідження є суттєвим внеском в українську історичну науку і стане при нагоді як фаховим історикам, шевченкознавцям, так і широкому читацькому загалу.

Водночас, монографія не позбавлена й певних недоліків. Подекуди помітні риси поспіху, що призвело до уривчастого викладу матеріалу, відсутності логічних переходів і зв’язків між окремими розділами та параграфами, занадто розлогих екскурсів від головної сюжетної лінії. Зустрічаються помилки технічного характеру, зокрема в ілюстративному матеріалі. Дослідження виграло б і за наявності висвітлення шевченківських традицій в Київському університеті, як в дореволюційний, так і в радянський і сучасний періоди.

Список використаних джерел

1. Сліпушко О. Університет готується до знаменної дати / Оксана Сліпушко // Київський університет. – 2013. – № 5–6. – С. 1.
2. Шевченко Т. Повне зібрання творів : у 12 т. / Тарас Шевченко. – К., 2003. – Т. 6.
3. Зарицька Т. Тарас Шевченко і Київський університет його імені / Тамара Зарицька // Київський університет. – 2009. – № 7. – С. 4.
4. Зарицька Т. Г. Тарас Шевченко і Київський університет його імені / Тамара Григорівна Зарицька // Етнічні виміри універсуму: мова, література, культура. – К., 2011. – С. 76–81; Патриляк І. Тарас Шевченко і Київський університет: До 200–ліття Кобзаря / Іван Патриляк // Київський університет. – 2013. – № 16–17. – С. 3; № 18–19. – С. 3; 2014. – № 4. – С. 1, 3; Попов П. М. Шевченко і Київський університет / Павло Миколайович Попов. – К., 1964. – 79 с.; Рудько М. П. Тарас Шевченко і Київський університет / Микола Порфірович Рудько. – К., 1959. – 87 с.; Сергієнко Г. Я. Київський університет і Т. Г. Шевченко / Григорій Якович Сергієнко, Єфросинія Степанівна Сергієнко. – К., 1984. – 128 с.; Сліпушко О. Тарас Шевченко і Київський університет: мовою фактів і документів / Оксана Сліпушко // Голос України. – 2013. – 14 червня. – С. 12–13.
5. Зеров М. Рец. на кн.: Шевченківський збірник. Т. 1 / під ред. П. П. Филиповича. – К., 1924. – 151 с. / Микола Зеров // Україна. – 1924. – Кн. 3.

References

1. Slipushko O. Universityt gotujet'sja do znamennoi' daty / Oksana Slipushko // Kyi'vs'kyj universytet. – 2013. – № 5–6. – S. 1.
2. Shevchenko T. Povne zibrannja tvoriv: U 12 t. / Taras Shevchenko. – K., 2003. – T. 6.
3. Zaryc'ka T. Taras Shevchenko i Kyi'vs'kyj universytet joho imeni / Tamara Zaryc'ka // Kyi'vs'kyj universytet. – 2009. – № 7. – S. 4.
4. Zaryc'ka T. G. Taras Shevchenko i Kyi'vs'kyj universytet joho imeni / Tamara Grygorivna Zaryc'ka // Etnichni vymiry universumu: mova, literatura, kul'tura. – K., 2011. – S. 76–81; Patryljak I. Taras Shevchenko i Kyi'vs'kyj universytet: Do 200–littja Kobzarja / Ivan Patryljak // Kyi'vs'kyj universytet. – 2013. – № 16–17. – S. 3; № 18–19. – S. 3; 2014. – № 4. – S. 1, 3; Popov P. M. Shevchenko i Kyi'vs'kyj universytet / Pavlo Mykolajovych Popov. – K., 1964. – 79 s.; Rud'ko M. P. Taras Shevchenko i Kyi'vs'kyj universytet

/ Mykola Porfyrovych Rud'ko. – K., 1959. – 87 s.; Sergijenko G. Ja. Kyi'vs'kyj universytet i T. G. Shevchenko / Grygorij Jakovych Sergijenko, Jefrosynija Stepanivna Sergijenko. – K., 1984. – 128 s.; Slipushko O. Taras Shevchenko i Kyi'vs'kyj universytet: movoju faktiv i dokumentiv / Oksana Slipushko // Golos Ukrai'ny. – 2013. – 14 chervnja. – S. 12–13.

5. Zerov M. Rec. na kn.: Shevchenkivs'kyj zbirnyk. T. 1 / Pid red. P. P. Fylypovycha. – K., 1924. – 151 s. / Mykola Zerov // Ukrai'na. – 1924. – Kn. 3.

Latysh Iu. V., candidate of historical sciences, associated professor of the Department the General History of the Arts Faculties of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kiev), j_latysh@ukr.net

Great Kobzar and Alma mater

A review of the monograph: Kazmyrchuk G. D., Kazmyrchuk M. G. University of St. Vladimir and Taras Shevchenko. – Kiev : UkrSICH, 2014. – 228 p.

Латыш Ю. В., кандидат исторических наук, доцент кафедры истории для гуманитарных факультетов, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), j_latysh@ukr.net

Великий Кобзарь и Alma mater

Рецензия на монографию: Казмырчук Г. Д., Казмырчук М. Г. Университет св. Владимира и Тарас Шевченко. – К. : УкрСІЧ, 2014. – 228 с.

* * *

Луняк Є. М.

доктор історичних наук, доцент кафедри історії України, Ніжинський державний університет ім. Миколи Гоголя (Україна, Ніжин), lunyak@ua.fm

НОВИЙ КОРИСНИЙ ПОСІБНИК

ДЛЯ ІСТОРИКІВ ВІД ВИЗНАНОГО МЕТРА

РЕЦЕНЗІЯ НА ПОСІБНИК: КАЗМІРЧУК Г. Д. ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ : НАВЧАЛЬНО–МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС / Укладач : д. і. н., проф. КАЗМІРЧУК Г. Д. – Вид. 3–Е, випр. та доповн. – К. : ПП “КП УкрСІЧ”, 2014. – 167 с.

Опанування будь-якого фаху розпочинається з вивчення його основ, специфіки, особливостей. У вищій школі навчальними планами для студентів–новачків передбачено окремий оглядовий предмет “Вступ до спеціальності”. Складність цього курсу якраз і полягає у його все охопленні, адже за короткий термін студенти мають повністю осягнути й усвідомити всі суттєві особливості та важливі аспекти свого фаху.

Нещодавно в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка побачило світ третє видання посібника “Вступ до спеціальності” для студентів–істориків, автором якого є відомий науковець, доктор історичних наук, професор, багаторічний завідувач кафедри історії для гуманітарних факультетів згаданого вишу Григорій Дмитрович Казмырчук. Він відзначився цілою низкою досліджень з історії України, української історіографії та джерелознавства. Зокрема у своїх численних студіях науковець торкався питань історії та історіографії декабризму в Україні, діяльності Кирило–Мефодіївського товариства, біографії Тараса Шевченка. Значну увагу в останні роки історик приділяє вивченню проблем козацької України, головним чином зосереджуючи увагу на Кальницькому полку. Тож цілком виправданим є те, що за написання цього посібника з вельми специфічного предмету взявся визнаний професіонал в галузі історичної науки та освіти.

Виходячи з особливостей курсу “Вступ до спеціальності”, автор ставив собі за мету створення посібника, який характеризувався б стилістю, ґрунтовністю, доступністю, оригінальністю і мав би максимально сприяти формуванню професійних навичок і вмінь у студентів–істориків, а також зростанню їхнього інтересу до свого фаху. Загалом можна визнати, що Г. Д. Казмырчук зміг успішно розв’язати всі ці завдання.

Структурно даний посібник складається з дев’яти розділів, запитань до заліку та списку літератури до курсу.

Два останніх розділи (восьмий і дев’ятий) являють собою робочу навчальну програму та загальну програму курсу. Вміщення цих документів до посібника є доцільним і виправданим, оскільки допомагає студенту осягнути базову основу курсу вступу до спеціальності.

Також логічним і важливим додатком видається наведення у посібнику фрагментів з відомої теоретичної праці англійського дослідника Робіна Джорджа Колінґвуда “Ідея історії”, де розкривається специфіка історичної науки та праці історика.

Основний зміст посібника складають шість розділів.

У першому вступному розділі розкриваються предмет, мета та завдання курсу, його особливості, а також висвітлюється творчий та освітній потенціал історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Другий розділ “Методичні матеріали до вивчення курсу” є найбільшим і складається у свою чергу з чотирьох параграфів, у яких розкриваються теоретико–методологічні аспекти історичної науки та її суспільне значення, предмет і метод історії, її термінологія та джерельна база.

Третій розділ безпосередньо присвячений проблемі роботи з історичними джерелами.

Четвертий і п’ятий розділи, відповідно “Наукові історичні заклади, їх структура та діяльність” та “Історична наука в Київському університеті імені Тараса Шевченка”, висвітлюють систему історичних наукових і освітніх закладів України, де одним з найголовніших по праву є київський шевченківський виш.

Останній шостий розділ основного блоку, присвячено розвитку архівної справи в нашій країні.

Загалом структурне компонування посібника є логічним і добре продуманим, адже дозволяє сформува-ти в свідомості істориків–першокурсників приблизне уявлення про шаблі опанування свого фаху, його особливості та специфіку, суспільне значення, а також перспективи та напрями подальшої роботи.

Окремо слід відзначити науковий стиль Г. Д. Казмырчука. Його мова барвиста, доступна, сповнена метафор і цікавих та оригінальних порівнянь, яскравих цитат і мудрих сентенцій. Майстерне слово є разом, що стимулює інтерес студентів до опанування історичної науки.

Можна цілком поділити один з головних висновків автора про те, що “історик має дуже багато знати, бути широко і всебічно освіченою людиною” (с. 11).

Абсолютно справедливим є постулат Григорія Дмитровича про те, що “історик завжди спостерігає відсутній об’єкт” (с. 37), а, отже, принцип сумніву зав-